

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Heiligheid in de samenkomst

God is heilig. Als die naam voor Hem in de bijbel voorkomt, staat een mens te trillen op zijn benen. Wie kan bij Hem verkeren? Wie kan wonen in zijn tent? Psalm 15 omschrijft dat wel: de man die... luistert naar Gods geboden. Maar zodra je de strekking van de psalm op je laat inwerken, weet je ook dat het een onmogelijke opgave is. Er is geen sprake van dat iemand dat karwei even zal klaren.

J. H. Kuiper ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven</i> - J.H. Kuiper	
Heiligheid in de samenkomst	701
<i>Meditatief</i> - A.J. Mol	
Drie-in-één	704
<i>Wandelen met God</i> - O.W. Bouwsma	
Genieten: moet je doen!	705
<i>Achtergronden</i> - F. Oosterhoff	
Hoe gaat het met ons? (2)	707
<i>Van binnen naar buiten</i> - A.J. de Visser	
Inleiding in de gereformeerde missiologie & oecumenica	709
<i>Kerkgeschiedenis</i> - H. Veldman	
Een schorsing in 1834	711
<i>Boekbespreking</i> - H. ten Brinke	
Volg jij Mij	713
<i>Meeglezen</i>	
Moderne bangmakerij	715
<i>Persberichten</i>	

Als Jesaja in het visioen waarin hij wordt geroepen, de Heilige op zijn troon ziet, zegt hij: *wee mij, want ik ben onrein van lippen en ik woon te midden van een volk onrein van lippen*. En als wij op zondagmorgen na de kerkdienst de cd maar aanzetten met 'Heilig, heilig, heilig' op de achtergrond van onze al te oppervlakkige preekbesprekingen. Gods heiligheid is geen comfortabel onderdeel van ons geloofspakket. Zodra ik God in zijn heiligheid ga kennen, leer ik ook mezelf kennen. En dat betekent, zie Calvijn, eerste bladzij Institutie: mijn verlorenheid kennen. Een erg therapeutische, maar niet geruststellende zelfkennis.

De kerkdienst

Deze God ontmoet ik in de kerkdienst. God die zo hoog is, komt naar mij toe. Hij woont in de hemel, in een ontoegankelijk licht, en tegelijk op de lofzangen van zijn volk. Onbegrijpelijk voor mij. En tegelijk de redding van mijn leven. Daar, in de samenkomsten, leer ik de betekenis van: wie zijn leven wil verliezen, zal het behouden. Dat is fel. Een goede preek brengt je in de crisis. In de psalmen en liederen die mij in de mond gelegd worden, moet dat naar voren

komen. Dit is geen pleidooi voor het genre donderpreken, wel voor ontdekkende preken. Ik kom in de kerk om God te ontmoeten. Wat zegt dat voor de inkleding van de eredienst. Wat wil het zeggen als wij in de kerkdienst een zekere heiligheid verwachten.

Heiligdom?

Er zijn vele eeuwen geweest, waarin de heiligheid van God afstraalde van het gebouw waarin mensen bijeen kwamen. Daaraan hebben we de indrukwekkende middeleeuwse kerken te danken. Er hangt een gewijde sfeer. In een kerkdienst in zo'n gebouw komt dat nog eens extra op je af via de aparte gewaden en de bijzondere manier van zeggen.

Wijding hoort van onze kant bij heiligheid. Dat heeft wijlen prof.dr. L. Doekes ons helder bijgebracht: heilig is wat ons betreft afgezonderd van de wereld en toegewijd aan de dienst van God. Een dynamisch begrip. Geen status die je kunt bereiken, maar één die je in geloof krijgt - om er in te groeien. Maar gaat het dan om de wijding van het middeleeuwse kerkgebouw en een roomse liturgie?

Trappen

Op heel wat roomse kerkgebouwen staan boven de deur de Latijnse woorden: domus Dei, porta coeli: het huis van God, de poort naar de hemel. Dat komt uit het boek Genesis. Als Jacob vlucht voor zijn broer Esau en zijn hoofd neerlegt bij Bethel, ziet hij in een droom engelen op en neer gaan tussen hem en de hemel. Als hij wakker wordt, zegt hij: dit is een ontzagwekkende plaats. Een huis van God, een poort naar de hemel. Hij heeft de aanwezigheid van God ervaren en noemt die plaats ontzagwekkend. Om bij het Latijn te blijven: terribilis. Dat woord staat niet op de deur.

Als ik het goed aanvoel, is dat ontzagwekkende toch verdwenen in de gewijde gebouwen. Hoe indrukwekkend ook, ze zijn een uiting van een poging God van onze kant te benaderen. De trap is niet vanuit de hemel neergelaten, maar wordt vanuit de aarde opgericht. De hoogkerkelijke sfeer is in feite heel menselijk. Wie staat te trillen op zijn benen bij het luisteren naar zo'n liturgie? Wie beseft daarbij dat hij een stuk brandhout is, uit het vuur gerukt ¹.

Gods middelen

Als heiligheid betekent dat God je leven in de crisis brengt, wordt het belangrijk om na te gaan hoe de Here dat doet. Wat is zijn stijl? We hebben daarbij het voordeel van de Nieuwe Bijbelvertaling. In de vroegere is alles gladgestreken. Alles werd even verheven vertaald. In de NBV is er aandacht voor de diverse stijlmidde-len die de heilige Geest gebruikt.

Je vindt daarbij heel verheven passages. Er zijn gedeelten met humor en bijtende spot. Je vindt ook gedeelten waarin God zijn hoorders kenne-

lijk wil schokken. Ik denk even aan Ezechiël 23 waar het gaat over de zwaar geschapen Egyptenaren die hun zaad lozen als hengsten. Zijn eigen volk, voorgesteld als zijn vrouw, wil zulke minnaars. Dat is het echt schokkende in dat hoofdstuk. Niet de sexually explicit language, waarvoor soms op Amerikaanse producten via een sticker gewaarschuwd wordt.

God kan woorden gebruiken om zijn boodschap te laten brengen, maar zijn profeten gebruiken ook voorwerpen. Er zijn kennelijk geen middelen uitgesloten voor Hem om het ons maar duidelijk te maken. De profeten zaten niet met het dilemma of ze wel voorwerpen zouden gebruiken vanwege zondag 35. Ze deden dat gewoon. Dat wist Ursinus, de opsteller van de catechismus natuurlijk ook wel. Deze zondag zal wel een andere bedoeling hebben.² Als de levende verkondiging van het woord Jeremia toestond een ijzeren juk mee te nemen om zijn boodschap kracht bij te zetten, kan het nu niet verkeerd zijn om iets vergelijkbaars te doen. Hiermee trek ik al een conclusie.

De sfeer in de kerkdienst

De predikant met de plastic tas vol voorwerpen; het wordt hier en daar een bekend verschijnsel. Ik heb zelf tot nu toe die behoefte niet gevoeld om een en ander mee te nemen. Mijn hoorders hebben daar misschien wel naar verlangd. Het is voor mij geen punt waar de heiligheid van de kerkdienst van af hangt. Het bovenstaande maakt dat wel duidelijk. Wie in zijn preken tegemoet komt aan de sensatiezucht van mensen, zit er altijd naast. Maar wie preekt om het vrome gevoel te kriebelen net zo goed.

Ik ken eigenlijk niemand die dat bewust doet. Wat wil je met je verhaal bereiken? Is het gebruikte middel dienstbaar aan de boodschap? Of staat het in feite de boodschap in de weg? Praten de mensen na afloop meer over het voorbeeld dan over de boodschap: ik weet nog goed dat hij een boekrol meenam. Maar wat hij ermee zeggen wou... Hetzelfde geldt voor taal-middelen: wat heeft het voor zin als de mensen na je opening al dichtslaan, omdat ze de voorbeelden als schokkend ervaren.

Kinderen in de kerkdienst

Een van de mooie ontwikkelingen van de laatste jaren is dat we eindelijk het kind serieus zijn gaan nemen. In principe deden we dat altijd al. Dat kan ook niet anders in een kerkgemeenschap die zich zo ingezet heeft voor het feit dat kinderen geheiligd zijn in Christus en daarom gedoopt horen te zijn. Die ijzersterke vraag van het formulier zet meteen de dingen op zijn plaats. Geheiligd in Christus. Geen eigenschap van het kind zelf, maar een claim van Christus op het leven van dat kind. Als Hij zo claimt, geef ik graag ruim baan aan kinderen, bijvoorbeeld rond de doopvont. Natuurlijk is dat soms wat rommelig.

Ik heb overigens nog nooit een definitie van

heiligheid gelezen, waarbij het woord synoniem werd met netjes of ordelijk. God is ook geen God van orde, maar van vrede. Met het brengen van vrede is Hij bezig als Hij bij de doop van anderen, kinderen hun eigen doop leert begrijpen.

Er zijn ook gemeenten waarin kinderen regelmatig extra aandacht krijgen in een eredienst, waarin speciaal met hen rekening wordt gehouden. Zelf heb ik dat incidenteel gedaan in Haulerwijk en eind 2005 in een kerkdienst in Zwolle. Wat mij daarbij opviel, is dat het helemaal geen infantilisering van de kerkdienst en/of de boodschap hoeft te zijn. Juist als je de boodschap in Jip en Janneke stijl moet vertellen, komt die in alle duidelijkheid naar voren. Ook voor volwassenen. Gods boodschap is duidelijk.

Er is geen geruststellende boodschap. Zelfs wie in verlegenheid zwijgt over het oordeel en alleen Jezus als de enige weg aanwijst, brengt impliciet toch de boodschap van het oordeel. De eigenlijke vraag is niet of onze (on)gezonde weetgierigheid bevredigd wordt; het gaat er om dat mensen, jong of oud, voor de heilige God geplaatst worden en ontdekt worden aan de schamelheid van hun bestaan. Je zoekt je leven buiten jezelf in Christus. Dat geldt voor een op kinderen aangepaste dienst, net als voor een gewone of voor een dienst in een verzorgings-tehuis.

Voorbeeld: liturgie C

We hebben een wat bijzondere kerkdienst. Dus wilt u liturgie C gebruiken? Meestal gebruiken we liturgie B. Deze vraag krijg ik soms. C is de orde van dienst met de schuldbelijdenis aan het begin en de wet na de preek.³ Hierbij is het oppassen geblazen. Kun je schuldbelijdenis extra aandacht geven om de dingen eens anders te doen? Hoe eerlijk ben je dan bezig? Gaat het dan om het bijzondere of om de beleiden schuld.

Voor de duidelijkheid: Orde van dienst C is een mooie orde. Zeker voor de viering van het avondmaal. De formulieren van het liturgisch katern gaan van deze orde uit. Het gaat om het gebruik. Gods heiligheid verdraagt zich niet met ritualisering van de kerkdienst. Mensen zijn dol op rites tegenwoordig. Omdat die de illusie geven dat je de dingen in de hand hebt. Dat de dingen in de hand willen houden is de kern van zonde tegen het tweede gebod. Laten we oppassen voor ritualisering van onze kerkdiensten. We spelen geen spel. We staan voor het aangezicht van de Heilige. Hij vraagt om overgave: staken van het verzet.

Afsluiting

Zo bezien, is er geen recept voor een goede kerkdienst. Ik merk zelf dat preken een beperkte houdbaarheidsdatum hebben. Als emeritus-predikant mag ik ze een aantal keren houden. Maar zodra ik merk dat het een uitvoe-

ring begint te worden, stop ik ermee. Daar is de kerkdienst te heilig voor. Daar is God te heilig voor.

Laat dit bij alle bezig zijn met liturgie ons voor ogen staan. Het doel van een eredienst is de ontmoeting met de levende God. Dat relateert op twee manieren de discussies over de vormen.

1. Die ontmoeting valt niet te organiseren. Dat houdt mij en u klein. Hiermee wordt deze ontmoeting niet ongrijpbaar. God laat zich vinden.
2. Die ontmoeting hangt dus gelukkig niet af van bepaalde vormen. Het gebruik van de oude psalmen brengt deze ontmoeting niet dichterbij dan het zingen van nieuwe gezangen - of omgekeerd.

De heiligheid van de kerkdiensten is mij dierbaar. Alles wat je zegt of doet, hoort op dat niveau te staan. Juist daarom kan ik onbekommerd alle vormen gebruiken die daar een streep onder zetten en wantrouw ik die dingen die als mooi naar voren gebracht worden. Dit is overigens geen pleidooi om alles wat je van andere wetenschappelijke disciplines kunt leren, overboord te zetten. Denk aan de communicatiewetenschap. Dit is een pleidooi om alle middelen te mobiliseren in dienst van die boodschap.

Ds. Jan Kuiper is productontwikkelaar bij het Steunpunt gemeenteopbouw

noten

1. In het Nederlands Dagblad woedde rond Pasen een discussie over de 'Matthäus Passion' van Johann Sebastian Bach. Een monument van hoogkerkelijke liturgie in de Lutherse sfeer. Terwijl bij de een de rillingen over de rug lopen omdat hij of zij zich geconfronteerd weet met Gods heiligheid in onze verlossing, kan een ander alleen maar verveeld ernaar luisteren. Bach's bedoeling was ongetwijfeld de mensen te plaatsen voor de heiligheid van God: 'o Mensch, bewein dein Sünden gross'. Zo eindigt het eerste deel.
2. In zijn catechismusverklaring heeft Ursinus het alleen over de manier waarop in de roomse eredienst beelden en schilderijen gebruikt en aanbeden werden, terwijl tegelijk de prediker zweeg. Een heel andere situatie dan die van vandaag, waarin een prediker soms voorwerpen meeneemt om zijn betoog te ondersteunen.
3. Hiertegen is wel ingebracht dat je na de verlossing die in de preek gebracht wordt, de gemeente niet moet terugvoeren onder het juk van de wet. Ik zie het gevaar van het juk van de wet, vgl. Galaten, maar heb alle vrijmoedigheid om ook na de boodschap van verlossing gewoon de wet te laten horen. Staat die immers niet in het kader van de verlossing: *Ik ben de Here uw God die u verlost hebt. Daarom geef ik de volgende richtlijnen.*

Drie-in-één

Jacobus 3:7-12

A. J. Mol ■

Maandagproduct

Het komt wel eens voor dat je een auto hebt waar altijd wat mee is: de ruitenwisser doet het na drie weken niet meer, het raam van je portier klappt in één keer naar beneden, de radiator begint te lekken. Dan klinkt al snel de conclusie: die is zeker op maandag gefabriceerd. De mannen en vrouwen hadden er hun gedachten niet bij.

Nog niet zo lang geleden is een congres gehouden met dat als thema: geloven op maandag. Een prikkelende titel, vindt u niet? Hoe zit het met ons geloof op maandag?

Op zondag zing je enthousiast je psalmen, op maandag kom je niet uit je woorden wanneer je de vraag krijgt wat jij het weekend zoal beleefd hebt.

Belevenis

De vraag van je collega kan pure interesse zijn of is vijandig bedoeld. Dat maakt wel wat uit.

Het is goed om na te denken over het gat dat er vaak is tussen geloven op zondag en op de doorde-weekse dagen. Is geloven wel een belevenis voor ons, vooral op zondag?

Laat ik me gezeggen door de alwijze God? Weet ik me rijk door de Zoon die Lam Gods is? Geniet ik van de troost van de Trooster?

En gaan we ervoor om wat we zondags meekregen op de dagen daarna uit te werken, toe te passen? Ons leven heeft vaak iets fragmentarisch, valt in stukken uit elkaar. Hoe valt dat te lijmen?

De bron

De apostel Jacobus kwam ook gespleten mensen tegen. Hij heeft het daarover wanneer hij over de tong nadenkt. Er zijn mensen die het ene moment God bejubelen en even later het niet kunnen laten over medemensen lelijke dingen te zeggen. Wat een akelige gespletenheid. Daar

klopt iets niet: een mens is uit één stuk, hij is één bron. En toch komt er eerst zoet water uit - hij is blij met God; daarna braakt hij bitter water uit - hij spuugt op zijn naaste. Dat kan niet uit een warm kloppend hart van een mens komen. Die mens vertoont een dood geloof. Hij is door een fragmentatiebom uiteen gespleten.

Kijken wij eens naar ons gedrag in de kerkdienst en even later op het kerkplein...is het levend water voor woestijnen?!

En hoe zit dat op maandag en welk water bieden wij aan dorstige naasten verderop in de week.

Elke dag

Iedereen kent die worsteling wel: het is makkelijker met medegelovigen psalmen te zingen dan in een lawaaiige kantine voor je brood te bidden... wat je gewend bent. Waar we ons op moeten bevragen is: leef ik uit de Bron. De fontein van levend water is Gods liefde die in zijn Evangelie onder woorden is gebracht. Leef ik daaruit op zondag en vrijdag?

Luister naar Gods Woord met heel je verstand. Aanvaard van harte Gods genade in Jezus Christus. Werk aan een leven als een christen uit één stuk. Daar moet je ook om bidden.

Eer je God met hoofd en hart en handen. Deze drie horen bij elkaar. Dan blijf je als christen altijd het verschil tussen zondag en door de week proeven. Maar hij spant zich in om één lijn te trekken tussen Gods heilige dag (rust van de zonde, uitrusten van je werk) en de dagen die erop volgen: leef heilig want Ik ben heilig.

Breek elke dag met de zonde en bid: Heer, geef mij door uw Geest een hart dat volledig toegewijd is aan U.

Ds. A.J. Mol is predikant van de Gereformeerde Kerk te Enschede-Noord

Genieten: moet je doen!

wandelen met God

Een geweldige tekst uit de Bijbel: Onderzoek alle dingen, maar behoud het goede...

O.W. Bouwsma ■

Ik weet nog - en ik ben vast de enige niet - dat ik uitgerekend die tekst wist te gebruiken als ik eens ergens naar toe ging, waarvan ik wist dat mijn ouders daar niet bepaald voor waren. En dan natuurlijk denken dat je daarmee alle argumenten van tafel veegde... Vanzelfsprekend... het goede behouden. Vertrouwen jullie me soms niet?

Genieten

De vakanties gaan weer los. De vrijheid in. Het strand, lange nachten, uitslapen, beetje bakken en dan weer de nacht in... met al zijn dingen... en het goede behouden. Geen punt.

Die Paulus... wie had zoveel ruimte van hem verwacht? En van de bijbel zelf?

Net als de Prediker: geniet ervan, volg je hart in je jonge jaren.

Over dat oordeel (Pred. 11:9) hoeft je je niet te druk te maken. Ook David vroeg vergeving van de zonden van zijn jonge jaren (Ps. 25:7). En vergeving is er toch?

We pakken het allemaal zo weer op, als het gewone leven weer begint.

Geen punt.

Genieten van je vakantie moet je doen.

God zal vragen ooit of je van zijn schepping hebt genoten. Daar heeft Hij hem ook voor gemaakt. Zo is het bedoeld. Hij zal dat beoordelen.

Maar of Hij daarmee wil zeggen dat je je overal wel in kunt begeven en aan mee kunt doen?

Is dat dan het goede waar Paulus het over heeft?

Inderdaad... dat kun je je niet voorstellen.

Want wat is het goede?

Paulus heeft de Thessalonicenzen geschreven. Over heel veel dingen. Over hoe het gaat bij de opstanding (hfdst. 4); over de terugkomst van Jezus (hfdst. 5), over je seksualiteit en hoe je daar als mannen en vrouwen mee om hoort te gaan (hfdst. 4). De mensen waren net christen geworden en moesten nog veel leren. Maar allereerst dit: nu je Jezus hebt leren kennen, komen de dingen in zijn licht te staan. En dat maakt alles anders als tevoren.

Je komt uiteraard met veel dingen in aanraking: meningen, manieren van leven, noem maar op. Probeer het maar eens goed op een rij te krijgen. Dat valt nog niet een twee drie mee. Wát er zich dan ook voordoet: hou het tegen het licht van Jezus. In zijn licht zie je het licht. Want het goede is Jezus zelf.

Hoe Hij het ons heeft geleerd en voorgeleefd. In Hem is God om zo te zeggen, begonnen het goede op deze wereld neer te zetten. Jezus is immers het beeld van God, in zijn doen en in zijn laten.

Wie Jezus kent, met zijn hart, maakt geen speelgoed van Hem. Speelgoed dat je al of niet kunt gebruiken op de tijden dat het jou uitkomt.

Dat kan helemaal niet.

En dat hoeft ik, denk ik niet eens uit te leggen.

Twee heren dienen kan niet, zei Jezus zelf ooit. En zo is het.

Paulus' advies

Paulus zet zijn advies om alles te onderzoeken en het goede te behouden neer tussen een paar andere adviezen.

Het eerste is: doof de Geest niet uit.

Hij is je gegeven en wil in je wonen. Je leven brengen onder het bereik van Jezus Christus: nieuw leven, vol van het goede, van zijn vrucht (Gal. 5:22v).

Het tweede is: veracht de profetieën niet die Hij u ingeeft (NBV). Met andere woorden: de Bijbel staat er vol van, van Gods wijsheid. En denk ook niet klein van alles wat de Geest anderen gaf uit te spreken en uit te leggen op basis van dat Woord!

En het derde is: vermijd elk kwaad, in welke vorm zich het ook voordoet. En kwaad is, wat niet past bij je Heiland.

Daartussen in staat zijn advies om alles te onderzoeken en het goede vast te houden. Niks losse tekst.

Geen vraag

Wat het goede is, hoeft geen vraag te blijven, al is het waar dat smaken verschillen. Maar dat is niet waar het om gaat. Over smaak valt niet te twisten, zeggen we. En dat is ook zo. Maar het

goede is veel meer dan dat. Je komt het tegen in de persoon van Jezus, de Christus. De mensen in Thessalonica aan wie Paulus schreef, worden door de apostel op de weg van Jezus gezet. En dat is voor ons niet anders geworden. Het goede: waar Jezus woont, is het aanwezig, aanwijsbaar en aantoonbaar. In alle tijden. In drukke tijden en tijden van vrijheid. In spanningsvolle en in tijden van relaxen.

In je werk en in je vakantie.
Want wat je ook kunt thuislaten, Hem niet!
En daarom ook het goede niet.

Geniet!
En vooral ook van Hem!
Daar zal God je op bevragen.

Ds. O.W. Bouwsma is predikant van de Gereformeerde Kerk te Gouda

OPNIEUW VERKRIJGBAAR: DOOPKAARTEN

met passende bijbelteksten
in luxe uitvoering

Verkrijgbaar bij:
Scholma Druk, Postbus 7, 9780 AA Bedum
tel. 050 3013636,
email: secretariaat@scholma.nl

uit de kerken

Zuidhorn - beroepen: Jt. Janssen te Leeuwarden.

Balkbrug - nieuw adres ds. J.B.K. de Vries: Meppelerweg 41, 7707 CM Balkbrug

Hoogeveen - nieuw adres ds. J.R. Geersing: Bakkerneslaan 12, 7906 DK Hoogeveen.

Hilversum - nieuw adres ds. K. de Vries: Gijsbrecht van Amstelstraat 9, 1213 CG Hilversum

KERNREDACTIE:

Dr. E.A. de Boer,
Prof. Dr. B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Drs. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
Drs. K. de Vries, J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs. E. Brink, J.M. de Jong,
Ds. G. Riemer, Dr. J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum

Technische realisatie:

Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE EN

ADVERTENTIES:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

€ 49,50 per jaar
studenten € 19,50;
buitenland € 130,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-

nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Hoe gaat het met ons? (2)

De Canadian Reformed Churches vandaag

De vorige week begonnen we het artikel van mevrouw Oosterhoff, deze keer sluiten we het af met deel twee.

In het najaar van 2004 organiseerde de Vrije Universiteit in Amsterdam een conferentie over ontwikkelingen binnen diverse Nederlandse immigranten-gemeenschappen in Noord-Amerika. Ik hield daar een toespraak over de Canadian Reformed Churches (voortaan: Canadese Gereformeerde Kerken). Het grootste deel van mijn verhaal ging over de afkomst en de geschiedenis van deze kerken, hoe ze hun eigen karakter hebben willen bewaren en in hoeverre ze verbinding zochten met anderen. Aan het slot keek ik naar de huidige stand van zaken, in het bijzonder de uitdagingen waar dit kerkverband vandaag de dag - 55 jaar nadat het gesticht is - mee geconfronteerd wordt. Dit artikel is een iets bijgewerkte versie van dit afsluitende deel. Ik vraag vooral aandacht voor het afnemende ledental en de mogelijke oorzaken daarvan.

F. Oosterhoff ■

De positieve kant

Is er in de ogen van jongere kerkleden dan niets positiefs te melden over de Canadese Gereformeerde Kerken? Volgens verscheidene respondenten is er wel degelijk veel positiefs te melden. Zelfs mensen die zijn weggegaan, uiten hun waardering voor de Canadese Gereformeerde Kerken - in het bijzonder voor de steun en het onderricht die ze daar gekregen hebben. Een respondent die vanwege verhuizing naar de Verenigde Staten buiten de kerken terechtgekomen is, vraagt zich aan de ene kant af of ze weer lid zal worden van een Canadese Gereformeerde Kerk als ze weer in Canada komt wonen, aan de andere kant geeft ze toe, dat 'een van de mooie dingen van de Canadese Gereformeerde Kerken is dat het woord van God er hoog in aanzien staat, wat je kunt aflezen uit de opzet van de eredienst, met de preek als hoogtepunt. Kinderen (...) raken door en door thuis in de Schrift doordat ze al op jeugdige leeftijd stukken uit het hoofd leren en vertrouwd gemaakt worden met schriftuurlijke begrippen als verlossing en offer. Preken zijn degelijk en dominees studeren echt in de bijbel en zijn thuis in de bijbeltalen.'

Een andere respondent (een jongeman die ondanks bezwaren nog steeds lid is) is het hiermee eens. Hij schrijft dat vrienden van hem die zich hebben aangesloten bij een evangeli-

sche gemeente kostelijke tradities hebben meegenomen: de nadruk op stevige bijbelkennis en een integrale visie op de wereld inclusief tradities die helaas ontbreken in de evangelische wereld. De echte voordelen van een gereformeerde opvoeding, schrijft hij ook nog, worden pas duidelijk als je de gelegenheid krijgt de dingen die je als gereformeerde hebt geleerd te vergelijken met wat in evangelische kringen wordt meegegeven.

Hier stuiten we ongetwijfeld op de voornaamste reden waarom de meeste mensen die de kerken verlaten, toch bij voorkeur lid worden van een andere gereformeerde kerk, en niet van een evangelische gemeente. Het speelt waarschijnlijk ook een rol bij de overtuiging van verscheidene Canadese gereformeerde jonge mensen die ik gesproken heb, dat hun eerste verantwoordelijkheid is de kerken trouw te blijven waarin ze gedoopt zijn en geloofsbelijdenis gedaan hebben, ongeacht hun kijk op de huidige situatie. Deze jonge kerkleden zijn ervan overtuigd dat veranderingen mogelijk zijn, en dat ze ook zullen plaatsvinden. Bovendien hebben ze als belijdende leden beloften gedaan en daar willen ze zich aan houden.

De uitdaging

Hoewel in de Canadese gereformeerde gemeenschap een zekere polarisatie plaats

vindt, is er tot nu toe geen sprake van slopende kerkelijke of theologische kwesties. Volgens een leidinggevende theoloog, biedt deze situatie de kerken de gelegenheid om serieus na te denken over hun roeping en geleidelijk aan zich te concentreren op hun verplichtingen tegenover de wereld om de kerk heen. Hij ziet het zo: 'Als we geen begin maken met groeien, zullen we onze energie gaan steken in onderlinge ruzies over tweederangs onderwerpen, onze beste jonge mensen zullen de kerken verlaten. Ik geloof dat de Canadese Gereformeerde Kerken een beslissing moeten nemen. Alles is opgebouwd, en het is degelijk opgebouwd (...). We zijn toe aan nieuwe initiatieven en uitbreiding.'

Hij staat niet alleen in deze gevoelens. Mijn gegevens maken duidelijk dat menige predikant het als zijn taak ziet om het legitieme verlangen naar evangelisatie en het bijbelse streven naar eenheid in de juiste banen te leiden. Dikwijls gaat dat redelijk. Aan de ene kant gaan de inspanningen om relaties met andere kerken op te zetten door, aan de andere kant zijn jonge mensen in de Canadese Gereformeerde Kerken in staat zich in de samenleving te mengen zonder de kerk de rug toe te keren. Evangelisatie en zending binnen en buiten Canada leunt sterk op jonge mensen - scholieren van het voortgezet onderwijs, studenten aan hbo en universiteit, werkende jongeren - en wordt in de meeste gevallen gesteund en gecoacht door de plaatselijke kerk. Ik verwacht dat de Canadese Gereformeerde Kerken in de toekomst zullen proberen de continuïteit vast te houden en tegelijk ruimte te maken voor noodzakelijke bijstellingen.

Het is verleidelijk parallellen te trekken met de situatie in de Nederlandse kerken. Sommige dingen kun je niet vergelijken, alleen al vanwege de verschillen in achtergrond en cultuur tussen Noord-Amerika en Europa. Je kunt er dus absoluut niet vanuit gaan dat de Canadese gereformeerden dezelfde ontwikkeling zullen doormaken als die waarin gereformeerd Nederland zit. Maar er zijn onmiskenbaar ook overeenkomsten. Ik denk aan: de roep om een toegewijd christelijk leven; de sterker wordende betrokkenheid op de samenleving; de wens om de drempel voor buitenstaanders lager te maken; en ook de reacties op deze ontwikkelingen. Zeker, de dingen gaan minder snel in Canada, maar dat kun je verwachten. Historicus Harry van Belle heeft laten zien dat de immigranten van de jaren vijftig en zestig de snelle culturele en maatschappelijke veranderingen die de Europese moederkerken na de Tweede Wereldoorlog hebben beïnvloed, zijn misgelopen en vanwege hun betrekkelijk geïsoleerde positie de vooroorlogse tradities en gewoonte langer hebben vastgehouden.⁷

Opnieuw vallen de verschillen tussen de generaties op. Bij veel van de jongere kerkleden zie

je de belangstelling voor de geschiedenis en de identiteit van hun eigen kerken teruglopen. Hoe loyaal deze jonge mannen en vrouwen ook zijn ten opzichte van hun kerken, hun kerkbesef en hun bereidheid om de tradities van hun kerken vast te houden zijn dikwijls zwakker dan die van hun ouders en grootouders.

Een dergelijke ontwikkeling is evenmin beperkt tot de Canadese gereformeerde gemeenschap. Er is een algemene tendens om minder nadruk te leggen op traditie en 'grote verhalen' en meer op actie, betrokkenheid en participatie. We hebben hier te maken met een wereldwijde verschuiving. In het geval van de Canadese Gereformeerde Kerken (en van de kerkelijke wereld in het algemeen) komt daar nog bij het voorbeeld van de Noord-Amerikaanse evangelische wereld met zijn traditie van evangelisatie en praktisch christendom.

Al deze invloeden zullen er naar mijn overtuiging zeker aan meewerken dat de roep om verandering en om grotere betrokkenheid bij de samenleving gehoord zal blijven worden binnen de Canadese Gereformeerde Kerken. De uitdaging waar de kerken voor staan, zal zijn om daaraan tegemoet te komen zonder hun gereformeerde karakter op het spel te zetten.

Dr. Freda Oosterhoff woont sinds 1952 in Canada. Ze is lid van de Cornerstone Canadian Reformed Church te Hamilton, Ontario, promoveerde in 1967 in de geschiedwetenschappen aan het University College in Londen, Engeland. Na jarenlang bij het middelbaar en hoger onderwijs in Canada les gegeven te hebben in de geschiedenis van Europa, de kerkgeschiedenis en de geschiedenis van de filosofie, is ze nu met pensioen en daarnaast deeltijdleraar 'geschiedenis van het denken' aan de Canadian Reformed onderwijzers opleiding in Hamilton. De Nederlandse bewerking van dit artikel is van de hand ds. R. ter Beek (Soest-Baarn), deputaat voor betrekkingen met buitenlandse kerken.

Noot:

7. Harry A. van Belle, 'From Religious Pluralism to Cultural Pluralism: Continuity and Change among the Reformed Dutch in Canada', in: Rob Kroes & Henk-Otto Neuschäfer (Eds.), *The Dutch in North America: Their immigration and cultural continuity*, Amsterdam: VU University Press, 1991, 308-337.

Mededeling

In de aankondiging van de rubriek 'Achtergronden' in het nummer van 24 juni j.l. is per abuis de naam van een van de schrijvers verkeerd vermeld: K. van der Klok moet zijn **K. v.d. Kolk**

Inleiding in de gereformeerde missiologie & oecumenica

van binnen
naar buiten

Drs. C.J. Haak publiceerde onlangs het boek 'Gereformeerde missiologie en oecumenica'. Hoewel het in de eerste plaats geschreven is voor studenten in de theologie en voor (a.s.) zendingswerkers, is het ook interessant voor ieder die meeleeft met ontwikkelingen in de gereformeerde zending.

A.J. de Visser ■

Sinds Haak in Kampen benoemd is tot docent voor zendingswetenschap en aanverwante vakken, heeft hij veel werk verzet om de gereformeerde missiologie uit te bouwen en 'bij de tijd' te brengen. Hoewel de ex-zending nog duidelijk aanwezig is, is het de docent missiologie die in dit boek de boventoon voert.

Wat betreft het 'bij de tijd' zijn: Een van de meest boeiende paragrafen is het overzicht van de ontwikkelingen in de wereldgeschiedenis, beginnend bij het Romeinse Rijk en eindigend bij het postkoloniale tijdperk waarin de wereld een *global village* is geworden. Dat de kerk in haar zendingspraktijk moet rekening houden met de veranderde omstandigheden, is een thema dat veel accent krijgt in dit boek.

Een ander kenmerk van het boek is het gereformeerde karakter. Haak wil niet alleen een moderne, maar tegelijk ook een gereformeerde missiologie ontwikkelen. Dit blijkt onder andere in de definities van de vakken en de inhoud ervan. In het vak missiologie, bijvoorbeeld, is er een centrale plaats voor de kerk in organisatie van het zendingswerk.

Hoewel de titel van het boek slechts twee vakken noemt (missiologie en oecumenica), behandelt Haak vier disciplines: missiologie, evangelistiek, elenctiek en oecumenica.

Elk vak wordt omschreven met behulp van een (nogal erg) brede definitie. Ik heb er waardering voor dat het gereformeerde en normatieve karakter van de vakken duidelijk verwoord wordt. Missiologie, bijvoorbeeld, wordt omschreven als de discipline die zich bezint op 'de goddelijke opdracht van Christus aan zijn apostolisch-oecumenische kerk tot de wereldwijde zending en evangelisatie onder hen die niet in Christus geloven...' Zo'n definitie geeft houvast.

Het voert te ver om hier op te noemen welke onderwerpen in het hoofdstuk over missiologie besproken worden, maar het is een bekwame inleiding in alle onderwerpen die tegenwoordig in de zendingswetenschap besproken dienen te worden.

Evangelistiek

Het hoofdstuk over evangelistiek is kort uitgevallen, zelfs korter dan het hoofdstuk over elenctiek. Dat zal er ongetwijfeld mee te maken hebben dat veel dingen die bij missiologie vermeld zijn, ook gelden voor de evangelistiek. Toch hoop ik dat bij een volgende druk dit hoofdstuk breder uitgewerkt wordt, b.v. met materiaal uit Haaks *De klok van nieuw leven*. Zoals bij de zending heeft ook hier de kerk weer een belangrijke plaats: Gereformeerde evangelisatie richt zich niet alleen op de bekering van de zondaar, maar ook op zijn lid worden van de kerk van Christus.

Haak wil niet alleen een moderne, maar tegelijk ook een gereformeerde missiologie ontwikkelen

In een volgend hoofdstuk bespreekt Haak de elenctiek. Dit vak wordt gedefinieerd als de bezinning op 'de missionaire taak van het ontmaskeren van de niet-christgelovige mens als aanhanger van een pseudo-religie, en het met het evangelie van Christus oproepen tot schuldenkenning voor God en bekering van de afgoden tot geloof in de Drie-enige God'. De elenctiek is vanouds een typisch onderdeel van gereformeerde missiologie. Veel missiologen kunnen en willen niets met dit confronterende vak. Ik heb er waardering voor dat Haak de elenctiek wil behouden en verder doordenken. Of het een apart vak naast de missiologie moet zijn, zoals de opzet van dit boek suggereert, weet ik niet. Wat mij betreft mag de elenctiek een subdiscipline van de missiologie blijven. Maar dat is een zaak van secundair belang.

Het vierde vak dat besproken wordt, is de oecumenica. Het gaat hierbij om de bestudering van de oecumenische verbondenheid van kerken over de hele wereld heen. Zoals we van Haak gewend zijn, heeft hij een paar fraaie

Engelse termen gevonden om zijn visie te verwoorden. Oecumene wordt omschreven als een 'christelijke *togetherness*' van kerken die hun 'gezamenlijke *resources*' herschikken en gebruiken (p. 85). In dit hoofdstuk wordt aandacht gevraagd voor de ICRC als internationale contact-organisatie voor gereformeerde en presbyteriaanse kerken. Ook de problematiek van verantwoord (financiële) hulp bieden aan arme kerken in de Derde Wereld komt aan de orde.

Nadat de vier genoemde disciplines besproken zijn, volgen nog enkele hoofdstukken met additionele informatie. Voor collega-missiologyen is het hoofdstuk met een beschrijving van belangrijke literatuur zeer de moeite waard.

Accentsverschuiving

Het geheel van het boek overziend, heb ik veel waardering voor deze publicatie. Voor theologische studenten zal het een zeer bruikbare tekst zijn. Wie wil weten welke thema's belangrijk zijn geworden in de gereformeerde missiologie en welke accentverschuivingen er zijn geweest, kan hier terecht. Wat de inhoud betreft, ben ik blij met het sterke gereformeerde karakter van Haaks missiologisch denken.

Een belangrijk punt is inderdaad de verschuiving van accenten

Een belangrijk punt is inderdaad de verschuiving van accenten. In vergelijking met oudere gereformeerde concepten is de oecumenica duidelijk naar voren gekomen. De titel van het boek illustreert dat: 'Gereformeerde missiologie & oecumenica'.

Ik heb mijn vragen bij dit sterke accent op de oecumenica als theologisch vak. Om misverstand te voorkomen: Ik geloof zeker dat er meer dan vroeger nagedacht en samengewerkt moet worden door de internationale gemeenschap van gereformeerde kerken. Ik geloof bijvoorbeeld dat IRTT prachtig werk doet met het organiseren van cursussen voor kerkleiders uit de Derde Wereld en met initiatieven zoals de *Candlestand Statement*.

Maar vanuit een theologisch perspectief vind ik het accent op de oecumenica een beetje overdone. Het spreken over een 'opdracht van Christus om als kerken over de hele wereld concreet gestalte te geven aan de eenheid van het christelijke geloof' (p. 83) vind ik te massief. Het trof mij ook dat er nauwelijks Bijbelse onderbouwing voor deze opdracht gegeven wordt. Als we hier al van een opdracht mogen spreken, is het toch duidelijk een opdracht die van secundair belang is in vergelijking met de opdracht van Christus om het evangelie aan de volken te verkondigen. Kortom, ik ben er niet van overtuigd dat de oecumenica zo'n prominente plaats moet krijgen, op gelijk niveau met de missiologie (zoals de titel van het boek sug-

gereert).

Interessant vond ik in dit verband de opmerking van Haak dat 'theoretisch gezien' de oecumenica ook aandacht zou moeten hebben voor kerkelijke contacten in Nederland (het streven naar kerkelijke eenheid, enz.), maar dat 'om praktische redenen' de oecumenica zich beperkt tot de internationale contacten (p. 84-85). Daar wringt iets.

Ondanks deze opmerkingen heb ik, zoals gezegd, veel waardering voor dit boek. Van harte aanbevolen als een inleiding in de hedendaagse gereformeerde missiologie en aanverwante vakken.

N.a.v. C.J. Haak, *Gereformeerde missiologie en oecumenica. Beknopt overzicht aan het begin van de 21e eeuw A.D.* Uitgegeven door De Verre Naasten, Zwolle, 2005. ISBN 9073004101, 160 pag., ff 14,75.

Dr. A.J. de Visser doceert Diaconologie en Kerkgeschiedenis aan de theologische opleiding van de Canadian Reformed Churches in Hamilton, Canada.

Spelen met woorden

Bundel gedichten ter bemoediging en troost, over betrokkenheid en verwondering in het leven, van MariAnne Hummel. Uitgave Cedrus. ISBN 90 5294 321 4 € 11,40

Verkrijgbaar bij de boekhandel en de uitgever

Cedrus Uitgeverij, Postbus 7, 9780 AA Bedum
Tel. (050) 301 21 44, info@profiel.nl, www.profiel.nl

Kunt u even bijlichten?

Over chatten, humor en God. Plm. 90 columns. Gerry Buitenwerf plaatst moderne begrippen op een leuke manier in een Bijbels perspectief. Uitgeverij Cedrus. ISBN 90 5294 323 0 € 9,50

Verkrijgbaar bij de boekhandel en de uitgever

Cedrus Uitgeverij, Postbus 7, 9780 AA Bedum
Tel. (050) 301 21 44, info@profiel.nl, www.profiel.nl

Een schorsing in 1834

kerkgeschiedenis

Op 17 december 1834 werd ds. Waalko Waalkens (1777-1858), predikant van de Nederlandse Hervormde gemeenten van de twee Groningse wierde- en kerkdorpjes, Heveskes en Weiwerd, even ten zuidoosten van Delfzijl, door het Classicaal Bestuur van Appingedam voor zes maanden geschorst, met behoud van traktement.

Wat was de kwestie die leidde tot deze kerkelijke tuchtmaatregel? Was er ook enig verband met de in december 1833 uitgesproken schorsing van Hendrik de Cock? En welke gevolgen kreeg de schorsing van ds. Waalkens, voor hem zelf en voor de gemeenten die hij diende? En heeft het ook invloed uitgeoefend op de Afscheiding in de regio Appingedam-Delfzijl?

H. Veldman ■

Ds. Waalkens was op 5 juli 1777 geboren in de pastorie van Heveskes, waar zijn vader, Antonius Waalkens, predikant was van 1765 tot zijn dood in 1785. Waalko was dus 8 jaar toen zijn vader stierf. Hij kreeg na het aflopen van de Latijnse School (in Appingedam?) de gelegenheid te studeren aan de Academie in Groningen. In 1803 werd hij predikant in Opwierde, een gemeente met ruim 200 leden, in de omgeving van Appingedam. Vanaf 1809 tot zijn emeritaat in 1844 diende hij de gemeente van Heveskes c.a., met zo'n 500 leden, waarvan 70 lidmaten - terwijl hij daarbij sinds 1814 ook de gemeente van Weiwerd diende, met een kleine 300 leden waarvan zo'n 30 als lidmaat stonden ingeschreven. In zijn persoonlijk leven werd hij op 5 april 1835 getroffen door het overlijden van zijn vrouw Hester Jakobs (* 1773) met wie hij in 1801 te Hoogkerk was getrouwd. De oorzaak van de schorsing lag in de levenswandel van deze dominee. Hij was namelijk alcoholist. En dat al jarenlang. Maar nu, in 1834, werden er maatregelen genomen. Het is heel wel mogelijk dat dit is gebeurd onder invloed van de tuchtmaatregelen tegen Hendrik de Cock. Als dominee De Cock schorsingswaardig was, dan kon men het niet maken een predikant met een schandelijke levenswandel vrij te laten. Deze geluiden zullen zeker in Opwierde, Weiwerd en Heveskes en de wijde omgeving geklonken hebben. Immers daar woonden ook meerdere aanhangers van De Cock. In Opwierde waren dat er 24 volwassene die zich in 1835 afscheidden, in Weiwerd waren het 24 volwassenen; van Heveskes hebben we geen cijfers tot onze beschikking. Het

is goed mogelijk dat daar geen sympathisanten van De Cock woonden.

De eerste actie om het Classicaal Bestuur van Appingedam te verzoeken om maatregelen te nemen, ging uit van de kerkenraad van Weiwerd. In april 1834 deelden de ouderlingen en diakenen het kerkbestuur mee dat ze enige jaren lang de telkens weer voorkomende, verregaande dronkenschap van ds. Waalkens te Heveskes zorgvuldig hadden bedekt gehouden, in de hoop op beterschap. Maar het was er alleen maar slechter op geworden. De schriftelijke verklaringen van 13 gemeenteleden aan het kerkbestuur gaven alle hetzelfde beeld te zien.

De gevolgen waren ook duidelijk merkbaar: van het geven van catechisatie kwam bijna niets meer terecht, het afleggen van huisbezoek en 'het aansporen tot den godsdienst' bleven bijna geheel achterwege. Een oplossing werd nu gezocht in de losmaking van de combinatie Heveskes-Weiwerd.

Het Classicaal Bestuur van Appingedam vernam bij nader onderzoek in januari 1834 dat ds. Waalkens bij het aftreden van een diaken die kennelijk over de schorsing van Hendrik de Cock een opmerking maakte, vreselijk te keer gegaan was tegen ds. De Cock. Waalkens had toen steeds meer sterke drank gebruikt, zodat hij 'hoe langer hoe dronkender' was geworden. Bij een kerkvisitatie enkele maanden later gaf ds. Waalkens zich weer over 'aan zijn driften', en toen de leden van de kerkenraad weigerden in deze toestand de tabellen van de visitatie te tekenen, had ds. Waalkens al vloekend de

ondertekeningen geëist. Hij was zo dronken dat hij op het haardvuur viel, en hij zou zijn verbrand als men hem er niet snel had uitgetrokken.

Daarna was het gebeurd dat de predikant bij een paar begrafenisstenen stomdronken was geworden.

Aan het eind van de Tweede Wereldoorlog werd de kerk van Weiwerd zwaar beschadigd, vooral de zuidmuur moest het ontgelden. In 1947 werd de kerk hersteld en gerestaureerd.

In juni 1834 werd hij opgeroepen om zich te verantwoorden voor een deputatie van het Classicaal Bestuur. Daar ontkende hij alle beschuldigingen en achtte het onmogelijk dat mensen hem dronken langs de weg hadden zien gaan. Waalkens gaf als zijn visie duidelijk te kennen dat men juist in Weiwerd zo hard oordeelde, terwijl men hem in Heveskes positief benaderde. De kerkenraad daar hield hem nogal de hand boven het hoofd. De broeders daar achtten genezing best mogelijk en meenden te moeten constateren dat er bij de leden van Weiwerd 'veel hardheid' bestond. Uit dat oogpunt was Heveskes ook voor een 'scheiding' der beide gemeenten.

Enkele maanden later lag er een 'memorie van defensie' van ds. Waalkens op de tafel van de classis. Hij bagatelliseerde en ontkende alle beschuldigingen. Als voorbeelden en tevens bewijzen voerde hij de volgende feiten aan: in de herfst van 1827 had hij door een van de kinderen drank laten halen. Dat was ter gelegenheid van het betalen van de huur van een stuk pastorieland. Maar het was toch gebruikelijk dat daarbij een borrel werd gedronken? En op Oudejaarsavond 1833 zou de dominee dronken zijn geweest? Dat was onmogelijk: "Hoe kan ik stapeldronken vertrekken van Weiwerd en evenwel nuchter te Heveskes aankomen?" Ook de nalatigheden inzake catechese en huis-

bezoek werden door Waalkens ontkend. In Weiwerd had hij altijd al veel tegenwerking ondervonden en zo iets was in vroeger dagen ook al eens voorgevallen. Men had in 1787 een predikant zo gekweld, dat hij zijn ambt had neergelegd. Het betrof toen ds. A.N. Brontsema, die overigens wel eervol ontslag kreeg.

Een ander punt was de kwestie dat veel leden in Weiwerd niet meezongen als er uit de *Evangelische Gezangen* werd gezongen - en dat duidt op verzet vanuit de orthodoxie. Er waren zelfs leden om die gezangen de kerk uitgelopen. Al met al kwam ook ds. Waalkens in zijn memorie tot de slotsom dat de combinatie Weiwerd-Heveskes maar verbroken moest worden. Het Classicaal Bestuur nam hiervan kennis en moest een diepgaand verschil constateren in de manier waarop beide gemeenten met hun predikant om gingen. Maar tegelijk besloot het kerkbestuur dat ds. Waalkens wegens ergerlijk levensgedrag voor zes maanden werd geschorst - evenwel met behoud van traktement. Belangrijkste overweging van de classis was: een voorganger mocht zich niet schuldig maken aan uitpattingen en al helemaal niet in een tijd van 'twist en woeling en van scheurmakers in vele gemeenten'. Dat laatste had duidelijk betrekking op de afgescheidenen die in het spoor van De Cock werkten aan fundamenteel herstel van de Gereformeerde Kerk in Nederland.

In Weiwerd werd in 1835 door enkele tientallen gelovigen de keus gemaakt voor afscheiding - de Hervormde predikant verloor daarmee een kritisch publiek in zijn kerk. Maar hij kon na de zes maanden schorsing weer 'gewoon' zijn ambtelijk werk hervatten. In de periode van zijn schorsing overleed zijn vrouw. De bronnen vertellen niet of ze veel geleden heeft onder de moeiten van haar man. Ds. Waalkens bleef in Heveskes wonen tot zijn emeritaat in 1844. Daarna werd alsnog de combinatie Heveskes-Weiwerd verbroken.

P.S.

Mocht u de dorpjes Heveskes en Weiwerd eens willen bezoeken, bedenk dan dat de dorpen zelf zo goed als verdwenen zijn in verband met de uitbreiding van het industriegebied van Delfzijl. Vlak langs het oude kerkje van Heveskes loopt nu een spoorlijntje. Ook van Weiwerd is door de industrialisatie van Delfzijl niet veel overgebleven; de oude kerk is in 1984 afgebroken. De kerkhistorie is daarmee echter niet verdwenen.

Drs. H. Veldman is kerkhistoricus en woont te Zuidhorn

Volg *jij* Mij

Wil je niet weten hoeveel energie jij verbruikt, in vergelijking met bewoners van Derde Wereldlanden? Wil jij niet de vraag onder ogen zien of jouw huis ook zonder die verbouwing best voldoet als onderdak - en je de kosten van de verbouwing beter elders kunt investeren? Wil jij niet weten wat 'Jezus volgen' zou kunnen betekenen voor jouw omgang met materiële zaken? Dan moet je niet het boek van Hans van der Lee lezen, *Volg jij Mij*.

H. ten Brinke ■

Van der Lee schreef een bevlogen boek over het volgen van Jezus. Jezus volgen betekent: kruisdragen. En kruisdragen is niet leuk. Dat betekent: dingen kwijtraken. Maar tegelijk: daar heel veel voor terugkrijgen. "Het radicaal leren volgen van Jezus blijkt de meest vervullende, verrijkende en opwindende levenskunst te zijn" (123).

Van der Lee laat ons beseffen dat geestelijke vernieuwing niet alleen een innerlijke ervaring is, maar ook een buitenkant heeft. Jezus volgen heeft te maken met je praktische leven. Hoe volg jij Christus na in je werk, in de verdeling van je tijd, in de besteding van je geld, enzovoort?

Vooraf geld kan een belangrijk blok aan het been zijn bij onze navolging. Het is niet voor niets dat Jezus het over 'mammon' heeft: het geld als god. Op een herkenbare manier tekent Van der Lee zeven manieren waarop mammon ons te grazen neemt (143ev). Eén daarvan: mammon liegt ons voor dat we vrij kunnen beschikken over wat God ons toevertrouwt. 'Als je er maar niet aan vastzit', zeggen we tegen elkaar - en zijn weer gerustgesteld. Van der Lee houdt ons voor: "Of iemand inderdaad niet gehecht is aan zijn geld en bezit blijkt uit of hij er steeds meer mee om leert gaan zoals Jezus dat zijn volgelingen voorhoudt" (146).

Geloven en volgen

Zo komt het recht op je af: volg jij Hem? Of geloof je alleen in Hem? Geloven in en volgen van Jezus is absoluut niet hetzelfde, verzekert Van der Lee ons. Geloven is slechts de toegangsdeur tot navolging (31). Het is de bedoeling dat mensen zover komen dat ze Hem gaan volgen en niet blijven steken (!) op het niveau van alleen in Hem geloven (32).

Dit is een toepassing van het charismatische

tweefasenmodel van geloven en geloven-plus. Dat model lijkt het *theologoumenon* van deze tijd te worden: een theologische constructie die algemeen wordt aanvaard en invloed uitoefent, maar bij nadere beschouwing niet houdbaar is. En tot verwrongen bijbelgebruik leidt. De opdracht om een goede rentmeester te zijn zou alleen gelden voor Jezus' volgelingen, maar niet voor alle gelovigen (140ev). Johannes 8:30-32 krijgt de volgende uitleg: "Geloof je in Hem, maar je blijft niet in zijn woord (...) dan ben je geen volgeling" (31). Alsof je in Jezus kunt geloven zonder in zijn woord te blijven! Alsof je kunt geloven zonder volgeling te zijn!

Als je deze charismatische constructie laat vallen, wint de oproep van Van der Lee alleen maar aan kracht. Als ik zeg te geloven, hoe kan het dan dat er niet zoveel navolging zichtbaar is in mijn leven?

Op de schering van die tweefasenstructuur volgt de inslag van een charismatische omgang met de notie 'kracht', als speciale categorie naast Woord en daad. Die kracht uit zich bij voorbeeld in het vermogen om Gods directe leiding en sturing te ontvangen (259). Hierbij wordt duidelijk dat 'naast het Woord' de tendens in zich heeft van 'los van het Woord'. Onvoldoende blijft in beeld dat in de bijbel 'kracht' sterk verbonden is met de prediking van het evangelie. De schrijver neemt aan dat God af en toe rechtstreeks spreekt tot mensen die het vermogen hebben om zo'n directe sturing te ontvangen (262, 287). Gods leiding kan ook inhouden dat je de naam te binnen schiet van de organisatie waar God jou naartoe wil sturen (262). Dat sluit overigens niet uit dat je een opdracht ook weer aan Hem kunt teruggeven (264). Van dat laatste ken ik wel een paar voorbeelden uit de bijbel, alleen waren dat niet de beste momenten van degenen die dat wilden...

Bezitsvermindering

Ondertussen blijft er genoeg over waarmee Van der Lee me aan het denken zet. Jezus roept op tot bezitsbeperking. Ja, het staat echt in de bijbel: “Verkoop je bezittingen en geef aalmoezen” (Luc.12:33). Lukt het mij om die woorden uit m’n buurt te houden? Van der Lee werkt het zo uit (alleen voor de ‘volgelingen’, de gelovigen-plus, maar ik denk dus dat het geldt voor alle gelovigen): wees tevreden met genoeg, en leer de grens waar voor jou dat genoeg ligt, steeds verder te verlagen (142). Hij vult dat ‘genoeg’ in voor verschillende leeftijdsgroepen (126ev): net klaar met je studie; ouders van een jong gezinnetje; of al over midden veertig. Uit die invulling blijkt dat Van der Lee niet een wereldvreemde idealist is. Bovendien: je mag ook *genieten* van het genoeg! En het is niet de bedoeling dat je door bezitsbeperking vervalt tot hulpbehoevendheid (88).

**wij horen tot de rijke bovenlaag,
het wegredeneren daarvan brengt
ons alleen nog maar verder
in de problemen**

Het is niet zo moeilijk om mensen een slecht geweten aan te praten als het gaat om onze rijkdom. Een enkele vergelijking met de vijf miljard mensen die het met veel minder moeten doen dan wij, is daarvoor voldoende. Het is ook niet zo moeilijk om, als je geweten gaat spreken, het weer gerust te stellen. Argumenten genoeg! Juist doordat Van der Lee je niet op een goedkope manier een slecht geweten aanpraat, maakt hij je het lastig om je geweten het zwijgen op te leggen, als dat toch wel gaat spreken. Hij heeft gelijk: “Wij horen tot de rijke bovenlaag, het wegredeneren daarvan brengt ons alleen nog maar verder in de problemen” (156).

In het gewone leven?

Waar kan ik Jezus het beste navolgen? Van der Lee heeft daar uitgesproken ideeën over. Binnen een gewoon bedrijf, ook al wordt dat door christenen gerund, zijn de mogelijkheden vaak zeer beperkt. De meeste ruimte biedt een organisatie die zich richt op navolging ongeacht de consequenties (349v).

Hier geloof ik niets van. Wat jammer dat Van der Lee niet de kans benut om christenen te bemoedigen juist op hun gewone werkplek Jezus te volgen. Hier komt een stuk dopers denken boven water (niet zo vreemd in een charismatische omgeving). Verantwoord omgaan met schepping en natuur hoort wel bij de algemene leefregels die God de mens gegeven heeft, stelt Van der Lee, maar het hoort niet specifiek bij het volgen van Jezus (67). Voor

volgelingen van Jezus geldt de opdracht om de aarde te bewerken en te bewaren niet meer. Die geldt nog wel voor gelovigen die geen volgelingen zijn, maar echte volgelingen “komen steeds meer los van al het aardse”. Zij zijn gericht op het Koninkrijk (197v). Opeens denk ik terug aan het boek *Christus en cultuur* van K. Schilder - niet het einde van alle tegenspraak, wel een klassieker. God dienen, in het concrete leven. Dat boek zou Van der Lee ook eens moeten lezen. Over Christus als ambtsdrager, die kwam om een heel bepaalde taak (ambt) te verrichten. Wat betekent dat Hem volgen niet is: Hem nabootsen, bij voorbeeld het feit dat Hij geen vast inkomen had, niet in loondienst was en evenmin een beroep beoefende waarmee Hij zich van een inkomen voorzag - zoals Van der Lee ons wel ter navolging voorhoudt (163).

Aansprekend

Het zal wel aan zijn bevoegenheid liggen dat Van der Lee bepaald niet karig is met woorden. Het boek is te dik, en had veel dunner kunnen zijn als de schrijver meer recht op zijn doel af was gegaan. Er zit niet altijd vaart in het betoog, regelmatig heb je het gevoel dat dingen terugkomen die al eerder gezegd zijn. Eén element had ik sowieso wel willen missen: de passages waar de schrijver bespreekt hoe zijn visie botste met die van zijn vorige, christelijke werkgever. Zeker waar hij zijn ontslag beschrijft als een ‘kruisiging’ (287), onder het kopje ‘gekruisigd door reisgenoten’ (282). Als je het gelijk zo eenzijdig naar jouw kant trekt, is dat bij voorbaat niet geloofwaardig. Ik vraag me ook sterk af of dat nou past bij het volgen van Jezus. Hij verdedigde en rechtvaardigde zichzelf níet, zoals de schrijver zelf opmerkt (285).

En toch ben ik blij dat ik het boek uitgelezen heb. Ondanks de kritiek ben ik aangesproken door het boek. Wat Van der Lee mij daarin heeft meegegeven blijft nog wel een poosje doorsudderen in m’n denken. Want ik ben bang dat het ook over mij gaat, als hij schrijft (met een citaat van Packer): “Wij worden gekenmerkt door een risicomijdende houding (...) Wij zijn bang voor de eventuele consequenties van radicale navolging” (222). Vertrouw ik degene die tegen mij zegt “Volg jij Mij” toch niet helemaal?

N.a.v. Hans van der Lee, *Volg jij Mij. Hoe je groeit in radicaal discipelschap* (Ark Boeken Amsterdam, 2005). 366 blz voor € 16,95

Drs H. ten Brinke is predikant van de Gereformeerde Kerk te Bodegraven-Woerden

Moderne bangmakerij

Het Gereformeerd Kerkblad voor Overijssel enz. bood een drieluik over het werk van de duivel. Tussen twee boekbesprekingen van ds. L.E. Leeftink stond een artikel van de cultureel antropoloog en oud-zending Gerrit J. van Enk.

Hij plaatst enkele nuchtere kanttekeningen bij 'de bijzondere aandacht die binnen brede christelijke kring geschonken wordt aan occulte verschijnselen'. Alhoewel er een direct verband kan zijn tussen bepaalde ziekten, rampen of psychische moeiten en zonde, is het onjuist om er algemene regel aan te ontlelen.

Bijvoorbeeld de regel dat er wel sprake moet zijn van demonische belasting. Alsof ik bij elke beroerde gebeurtenis eerst moet bedenken of ik zelf een duivelse geest heb toegelaten in mijn leven! Of nog gekker: dat zo'n boze geest vat op mij heeft gekregen nadat iemand anders mij vervloekt heeft, of omdat mijn overgrootmoeder ooit meedeed met het oproepen van geesten... Toegegeven, het klinkt heel spannend, maar ik geloof er niets van. Waarom niet?

De Heer regeert!

Ik geloof in een persoonlijke God die alles onder zijn controle houdt. Dat geloof ik omdat Hij dat zelf duidelijk maakt in de bijbel. Op diezelfde grond geloof ik ook dat duivels en demonen bestaan, die ons het leven op verschillende manieren en op allerlei niveaus knap zuur kunnen maken. Maar het eerste wat ik uit de bijbel leer over boze geesten is dat ook zij uiteindelijk door God gecontroleerd worden. De Heer laat ze soms heel vrij hun gang gaan, net als ons trouwens! Maar het is een ontkenning van Gods soevereiniteit als je het kwaad in de wereld (ziekte, lijden, wanhoop) simpelweg toeschrijft aan Gods tegenstander(s), terwijl dan alleen het goede voorbehouden blijft aan de Heer. Gelukkig is dat niet zo. Bovendien: met zijn opstanding heeft de Heer Jezus de dood overwonnen. En sinds die tijd is het vrije spel van duivels en demonen al een mooi stuk ingeperkt.

Magisch denken

Kenmerk van geesten is dat je ze niet kunt zien of vastpakken. Je kunt ze ook niet zomaar koppelen aan concrete situaties, voorwerpen, plaatsen of personen. Als je dat toch doet, lijkt dat sprekend op de manier van denken en doen bij mensen die hun leven laten beheersen door magie en toverij. Magie en toverij zijn als het erop aankomt manieren om (een stukje van) je leven zelf onder controle te krijgen: rituelen en spreuken moeten het kwade op een afstand houden of teniet doen. Of als je zelf kwaad wilt, denk je met toverij andere mensen schade te kunnen toebrengen. Als het idee dat magie

echt werkt, heeft postgevat binnen een groep mensen, dan werkt het ook. Is de duivel daarbij betrokken? Jawel, maar dan vooral omdat hij die mensen laat geloven dat magie effectief is. Maar niet zo dat boze geesten zelf via magische toestanden door mensen kunnen worden aangestuurd. Dus als iemand mij vervloekt, dan werkt het alleen als ik er zelf in geloof. De schade ontstaat niet automatisch, maar is afhankelijk van de betekenis die ik zelf aan de vervloeking geef.

Van Enk ziet onder christenen een rage:

Op een onkritische manier wordt geroepen dat alles wat ook maar een beetje paranormaal lijkt bij het 'domein van de slang' hoort. Daarmee worden onder andere alle magnetiseurs en helderzienden op een hoop gegooid, ook zij die hun paranormale gaven op een christelijke manier willen inzetten om anderen te helpen. Maar wat nog extremer is: iedereen die te maken krijgt met (onverklaarbare) ongelukken of andere nare gebeurtenissen kan door bovengenoemde rage in principe verdacht worden van demonische belasting. Erg onbarmhartig lijkt me dat. Mensen die van zichzelf al kwetsbaar zijn, bijvoorbeeld zij die vanwege een psychose allerlei enge dingen meemaken, worden nog banger gemaakt dan ze al zijn. En weet u, juist die bangmakerij heeft volgens mij veel meer te maken met duivelse krachten dan de ellende die deze kwetsbare mensen overkomt.

Magisch denken en bangmakerij geven iemand macht:

Op het moment dat je iemand wijs maakt dat hij misschien wel met een boze geest te maken heeft, begint er een proces te lopen, waarin jij de sterkere bent, en die andere de zwakkere. Ik heb daarom bijvoorbeeld niet zoveel vertrouwen in christenen die zeggen dat ze in staat zijn duivels weg te bidden of zelfs uit te drijven. De dwingende inhoud en de bezwerende toon van hun gebeden en formules hebben meer effect op de zieke of angstige mensen om wie het gaat, dan op de geesten zelf. Zogenaamde bevrijders doen er goed aan zichzelf voortdurend kritisch af te vragen of de macht die zij met hun praktijken uitoefenen zelf niet afkomstig is van de machten in de lucht, en dus van Gods tegenstander. Over trends gesproken...

Ds. T. Groenveld is emerituspredikant van de Gereformeerde Kerk te Uithuizen en woont in Usquert

PERSBERICHTEN

Unieke christelijke conferentie voor Arabisch-sprekenden

In Ambt Delden is deze zomer een unieke conferentie voor Arabisch-sprekenden. Uniek omdat Arabieren daar van ex-moslims het Evangelie horen.

Met de conferentie (**29 juli-3 augustus**) wil Gave bezoekers bemoedigen, naar Christus leiden en praktische handvatten meegeven hoe het christen-zijn in Nederland vorm te geven. De conferentie is bedoeld voor christenen en niet-christenen. Er worden ongeveer vijfhonderd bezoekers verwacht. Ook kinderen en jongeren hebben een plaats binnen het programma. Voor hen worden speciale activiteiten georganiseerd. De sprekers komen uit onder meer Jordanië, Engeland, Egypte en Nederland. Daarnaast zal dit jaar de Chinese broeder Yun (bekend van het boek "De hemelse man") toespraken verzorgen.

Nederlandse belangstellenden zijn op maandag welkom, waarin het programma ook voor hen geschikt is. Daggasten betalen €10,-.

De conferentie wordt georganiseerd door Gave-medewerker Johanna Marten. Hij evangeliseert als Irakees onder zijn eigen taalgenoten in Nederland.

Kosten voor de conferentie zijn €120 per persoon. Asielzoekers €60,- en kinderen (5-11 jaar) betalen €25.

De conferentie vindt plaats in het conferentiecentrum Kroeze Danne in Ambt Delden.

(www.kroezedanne.nl)

Zendtijd voor kerken

Op D.V. **zondag 9 juli a.s. om 17.02 uur** wordt via de radio een kerkdienst uitgezonden van de Gereformeerde Kerk vrijgemaakt en de Christelijke Gereformeerde Kerk in Sneek. Voorganger ds. Bram Beute preekt over **het thema 'Voel je vrij!'**.

INVENTARIS

vertrouwd verzekerd

speciale verzekeringen voor kerken, zorginstellingen en monumenten

De premie is laag en de dekking is hoog.
Wat wil je nog meer?

Postbus 500 5240 AM Rosmalen www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

